

Impresjonismens far lever ennå

Giverny, Frankrike

Mennesker står i kø opp trappen til annen etasje i det store huset tett omslynger av stokkroser og villvin. Køen har sitt utspring nede i gangen, nei langt ute i hagen snor den seg, for til slutt å slå en krøll på seg.

Slangen av mennesker beveger seg langsomt framover, men folk tar det med ro og nyter freden i omgivelsene. De befinner seg i et sant paradisi, den overdådige hagen til maleren Claude Monet, stedet han elsket og gjenga atmosfæren fra i hundrevis av malerier. ”En maler gal etter blomster”, som en journalist en gang skrev.

Helt i strid med de tradisjonelt innelukkede gårdsanleggene i Normandie, mot nordavind og fiender, er denne åpen, asymmetrisk, eksotisk. Den inspirerer til drømmer, til kontemplasjon og filosofering omkring naturens harmoni, undere og skjønnhet.

I løpet av sesongen, vår, sommer og høst, finner tusenvis av mennesker veien hit ut. Om søndagene kan det være så som så med freden og harmonien.

Giverny ligger ved Seinen, en times biltur på motorveg nordvest for Paris. Stedet der impresjonismens stamfar bodde med sin familie fra 1883 til sin død i desember 1926, har i løpet av noen år blitt et av de eksklusive turistmål i Frankrike. Hagen med tusenvis av fargerike vekster var hans univers framfor noe annet, selv om hans produksjon – hvor også norske motiver er med – omfatter en bred motivkrets. Men her er hans berømte dam med vannliljer, hengepilen og den japanske brua.

-Jeg har brukt mye tid på å forstå vannliljene, skriver han et sted. Jeg hadde plantet dem av ren glede uten å drømme om å male dem ... et landskap fester seg ikke i hukommelsen etter én dag. Men så, plutselig, som et trylleri: Dammen ga meg en åpenbaring og jeg måtte gripe min palett. Siden da har jeg knapt hatt noen annen modell.

En svak overdrivelse, får man vel medgi. Det var jo lysets skiftninger som uopphørlig fascinerte og utfordret ham, som han aldri ble ferdig med. Nesten alltid hadde han flere bilder stående som han fortsatte å male på, dag etter dag til samme tid, i forsøkene på å fange den samme lysvirkning, de samme skyggene, de samme valørene i motivet. Han var *torturert* av lyset. Så å si besatt av lys og av luft. Familien var i krise dersom det gikk galt. Han knuste bildene eller han brente dem. Men lyktes han, var han overdådig. En varm hengivenhet strømmet fra ham til omgivelsene, verdens muntreste og herligste mann!

En av hans viktigste modeller en tid ble inngangsportalen til katedralen i Rouen. Også den ble en besettelse, malt gang på gang i korte intervaller, og i skiftende sollys. En hel serie med bilder, som serien fra jernbanestasjonene St. Lazaire i Paris, poplene og mange andre. Da han var i Norge hos norske kunstnervenner ute i Bærum skal han ha klaget høylytt over det raskt svinnende norske vårlyset. Hvordan skulle han kunne mestre dette?

Det var på en utstilling i Paris i 1874 skiftet kom som innvarslet en ny tid i kunsthistorien. På den offisielle utstillingen i ”Le Salon” i Paris to år før, hadde både Claude Monet og flere av hans kunstnervenner blitt brutalt refusert. Forbitret flyttet den unge kunstneren til London med sin familie. Han brukte oppholdet her til å studere Turner.

Men så fikk han invitasjon fra hjemlandet om å sende noen bilder til en utstilling som ble arrangert av fotografen Nadar. Ett av bildene var et ganske unnselig motiv som han hadde malt fra vinduet i sitt hotellrom i Le Havre et års tid før. Han visste ikke riktig hva han skulle kalle bildet, men i katalogen kom det til å stå ”Impression, Soleil levant” – eller ganske enkelt ”Inntrykk, Soloppgang”.

Bildet ble for sin samtid et sjokk med sin flyktige uferdige form. Det er ironisk at den som egentlig skulle komme til å stå som gudfar til begrepet ”impresjonisme” var kritikeren Louis Leroy som sterkt harselerte både over bildet og tittelen.

-Et inntrykk! ”Impression, impression!” Hva i all verden er dette? ironiserte han. Og dermed var det gjort. Monets kunstnervenner stormet til. Ja, nettopp! Det er impresjonister vi er!

Bildet ble solgt for den anselige pris den gang, 800 franc. Den unge kunstneren, nesten alltid i pengenød naturligvis, hadde aldri tidligere oppnådd høyere pris på noe bilde enn et par hundre franc. Prisene på hans bilder, uansett størrelse ligger i dag mellom 15 og 80 millioner franc, eller 20 til 110 millioner kroner.

Claude Monet var således en vel etablert kunstner, men fortsatt fattig da han omsider fant Giverny, etter flere års leting etter et revir for seg og sin familie.

Like før og i årene som fulgte etter utstillingen i Paris hadde han både giftet seg, blitt far (egentlig i omvendt rekkefølge) og mistet sin kone Camille Doncieux. Noen smertefulle og vanskelige år fulgte, før han fant sjelefred etter å ha giftet seg med Alice, enken etter kunsthandleren Hoschédé. Hoschédé hadde hjulpet Monet ved å kjøpe bilder, men gikk konkurs.

Kombinasjonen Alice – med en barneflokk på seks etter første ekteskap – og Giverny skulle vise seg å bli hans store lykketreff. Han gjenvant sin selvtillit og energi og malte, noen ganger som i transe. Bildene kom i serier. Berømt er ”Kornstakk”, en enkel sak vil de fleste si – forskjellen er lyset. Motivet er sekundært, forklarer han et sted. Det jeg vil gjengi er det som finnes mellom meg og motivet. Han sto opp klokken fem hver morgen, drakk sin sjokolade og holdt det gående til langt på dag.

40 sigaretter gikk med daglig. Uanfektet av andre moteretninger arbeidet han utrettelig med lysets, luftens og vannets mysterier.

Det er på denne tiden han begynner å tjene penger og han finner ut at han vil kjøpe eiendommen i Giverny som han hittil har leid. Etter tallrike tretter med lokalmyndighetene klarer han også å få gravd ut en kanal og realisere sin drøm, anlegge en stor dam. Hans fantasifulle hageprosjekt nærmer seg fullføring.

Vennene kommer på besøk, Cézanne, Renoir, Matisse og Pissarro. Den tettvokste mannen med det lange, hvite skjegget slapper av i slikt selskap. Enkelt kledd, med en klar stemme, og en likefram personlighet, innga han tillit, skriver en av dem som kjente ham. Fram kommer bildene, vinen. Samtalene varer til sent på kveld.

Monet dør i 1926 – totalt uttømt for krefter. Han hadde vært i Norge. I Venezia. I London. Etter en operasjon på høyre øye hadde han fått igjen synet og kastet seg over en serie i et nytt kjempeformat. Et par av bildene henger fortsatt i hans atelier i Giverny og vitner om hans enorme energi selv på hans livsaften.

L’Académie des Beaux-Art overtok eiendommen i 1966 og har gjennom La Fondation Claude Monet siden restaurert både huset og hagen. Det er skjedd ikke minst etter omfattende hjelp fra amerikanske private kilder. Møbler, innredning, atelier og den ti mål store hagen er satt i stand som det hele var mens Monet levde. Fortsatt kan man kanskje sanse hans ånd både inne og ute.

Monet var en av de store, kanskje den største private, europeiske samler av japanske kunsttrykk som i hundretall dekker veggene i alle ganger, trapperom og rom. Et makeløst galleri. Den franske impresjonisten var en sterkt beundrer av japansk kunst. Men han fikk aldri besøkt landet.

Det standsmessige kjøkkenet som ga opphav til mangt et hyggelig selskap, er fullrestaurert. Nydelig. Blå hollandske kakler fra gulv til tak og med ene langveggen dekket av skinnende kopperkjeler.

Står man her en solskinnsdag og kaster et blikk ut gjennom vinduet mot de svimlende mengdene med roser, kaprifol, iris i lange rekker, naturlige orkideer, tulipaner, rødmende valmuer, lavendel, krysantemer... hans ustanselige appetitt på farger, så tvinges man mildt til å tenke på skaperen av denne vakre overfloden.

Et sted skrev han jo: Om natten er jeg besatt av hva jeg forsøker å male. Jeg står opp om morgenen fullstendig knekket av tretthet. Morgendemringen setter mot i meg, men min engstelse melder seg igjen straks jeg trer inn i atelieret. Hvor er det vanskelig å male – det er en sann tortur. Siste høst brente jeg seks bilder med døde blad fra min hage. Og det er nok til å tape alt håp. Likevel. Jeg vil ikke dø før jeg har sagt alt hva jeg har å si, eller i det minste forsøker å si...

Og det han forsøkte å si, det lever fortsatt.